

DOSSIER
DE PREMSA

JOAN BROSSA.

LA SENSACIÓ MENTAL
D'UNA FELICITAT
COMPLETA

A PARTIR DEL
09.11.2023

FUNDACIÓ JOAN BROSSA
CENTRE DE LES
ARTS LLIURES

JOAN BROSSA. LA SENSACIÓ MENTAL D'UNA FELICITAT COMPLETA

Fa un temps calent i sec. L'atmosfera és carregada d'electricitat. Hi ha un mapa sota la taula que aguanta l'herba. Una figura fosca amb els ulls flamejants em desapareix a través del cos. Ho he constatat tres vegades. Han entrat per la finestra grups de figures que refreden l'aire terriblement. Damunt la taula hi ha un violí, una flauta i una concertina. Tinc la sensació mental d'una felicitat completa.

Joan Brossa. Vivàrium, "En entrar", novembre de 1944

Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa, a cura d'Anna Llopis, parteix de la fascinació que encara avui provoca la figura de Joan Brossa per donar veu al poeta a través de la seva obra. Mitjançant dotze àmbits definitoris de la seva poesia, l'exposició manifesta com Brossa va posar les possibilitats del llenguatge visual i plàstic al servei de la poesia tot conreant la prosa poètica, la poesia escènica, la poesia visual, el poema objecte o la poesia literària. Amb aquesta exposició, el Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa dona continuïtat a un espai que vol estar permanentment dedicat a Joan Brossa i ho fa amb un muntatge singular que trenca amb qualsevol jerarquia i que alhora permet descobrir o redescobrir Joan Brossa de manera exhaustiva i essencial. Un recorregut amb una seixantena d'obres -entre poemes objectes, poemes visuals, publicacions i documentació- provinent de la mateixa Fundació Joan Brossa, del MACBA i d'altres institucions, galeries d'art i col·leccionistes particulars, i que convida el visitant a reinterpretar, experimentar i aprofundir en Brossa des de l'actualitat.

Joan Brossa (1919-1998) va començar a escriure al Front de Catalunya, mentre lluitava amb l'Exèrcit Popular durant la Guerra Civil Espanyola. Més tard, ja a Barcelona i en el context gris i cru dels primers anys de postguerra, durant els quals la repressió franquista s'acarnissà brutalment contra els perdedors, trobà en l'art i la literatura una escletxa de fuga cap a la llibertat. L'exposició que presentem parteix dels inicis dels anys quaranta en què el jove Brossa, acabat de tornar del front militar, entra en contacte amb l'avantguarda cultural catalana i, de la mà de Joan Miró i J.V. Foix, comença a explorar els codis literaris i plàstics. En aquests anys Brossa fonamenta també el seu univers creatiu d'una estètica surrealista amb la creació de la revista *Dau al Set*, acompanyat de Joan Ponç, Arnau Puig, Modest Cuixart, Antoni Tàpies i Joan Josep-Tharrats.

Deixant enrere aquests primers anys, al llarg de tota la seva vida, la constant necessitat de posar l'art i la literatura al servei de la comunicació, el va portar a investigar i experimentar amb els codis tradicionals que considerava caducs, limitats i limitants. Tot i que es va considerar per sobre de tot, "sempre un poeta", Brossa va treballar la prosa, la poesia, el teatre i el guió cinematogràfic. Encara que per la seva capacitat de síntesi i d'adaptar-se als nous codis, considerava el teatre i la poesia com els veritables gèneres d'avantguarda entre els quals no hi havia d'haver límits, i en són mostra les accions poètiques properes a la performance que va realitzar als anys noranta. Finalment, l'exposició vol mostrar com des d'un posicionament combatiu i contestatari, sovint amb una ironia mordaç i amb la contundència del convenciment, Joan Brossa va fer de la defensa de la llibertat el seu estendard de poeta i d'home; i de la sorpresa, la imaginació i la profunditat íntima, el seu llenguatge creatiu.

El Centre de les Arts Lliures de la Fundació Joan Brossa és un espai d'experimentació, recerca i exhibició que té a Joan Brossa com a estimador principal de tot allò que hi passa. Brossa es va considerar sempre un poeta i aquesta radicalitat el feia treballar a partir d'allò que no és evident, col·locant-se al marge de les disciplines i posant en crisi els sistemes prefixats. La transgressió interdisciplinària, en Brossa, és una manera de posar la poesia al centre i, per tant, de generar transvasaments sempre rics entre literatura, art i teatre.

Joan Brossa és una baula intergeneracional que enllaça les primeres avantguardes d'abans de la guerra amb els discursos més trencadors de la postmodernitat. Però aquest pont és sempre entre poètiques particulars, aquelles que no diferencien entre l'art, la literatura i la vida. Per això Brossa lliga amb Miró i Santos, per exemple, i és estimador de discursos i actituds extremadament actuals.

Per aquestes dues raons, principalment, des del Centre de les Arts Lliures presentem *Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa*, una exposició que volgutament vol ser exhaustiva i alhora essencial i que per això parteix de tries particulars que exemplifiquen el tot. Anna Llopis és l'encarregada de traçar uns relats que s'enllacen, es difuminen i es multipliquen en un espai dissenyat per Judit Musachs i Pol Pérez que trenca qualsevol lògica esperable. El punt de partida d'aquesta exposició és l'enlluernament i l'encís que provoca una figura que, a partir de la màxima reductora que pot ser "tot és poesia", s'expandeix fins a límits insospitats. La Brossa suma, doncs, capes i visions per aprofundir, i per tant descobrir, tot el que encara provoca Joan Brossa.

Aquesta exposició té punt d'inici però no de fi. Perquè la idea és que visquis en l'espai i les activitats múltiples de la Brossa, que sumi relats, també els de tots els visitants. Vol ser un lloc d'acollida, obert a les interpretacions, les visites i els relats. Un lloc per celebrar i aprofundir, per retrobar-se i experimentar.

Maria Canelles

Directora d'Arts Visuals i Textuals
de la Fundació Joan Brossa

Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa és una exposició poètica i de poesia. Una proposta de lectura d'entre les infinites possibles i un punt de partida que no d'arribada, perquè, com al mateix Brossa "ens interessa més allò que està per fer". Amb la voluntat de donar veu al poeta a través dels seus textos, transitem un itinerari de dotze parades que són dotze conceptes definitoris de la poesia de Joan Brossa, indeslligable, d'altra banda, de l'autor i viceversa. Són conceptes que ens apropen al context social i el posicionament davant aquest o davant el fet creatiu de Joan Brossa que es va considerar "sempre un poeta" i que com a tal, va explorar tant els límits del llenguatge com de la poesia mateixa, posant totes les possibilitats del llenguatge visual i plàstic al servei de la poesia. Brossa, doncs, va conrear la poesia des de la prosa poètica, la poesia escènica, la poesia visual, el poema objecte o la poesia lírica, sempre al servei de la comunicació i partint de la premissa que "un poema és una idea" i, per tant, el poeta del seu temps ha de ser capaç de trencar les fronteres caduques dels codis, posant-se només al servei de la idea.

Si tal com deia Arnau Puig, Brossa era una persona renyida amb la realitat (tot i que sense saber quina realitat, ni si certament existeix una realitat), amb aquesta exposició pretenem confrontar el visitant amb allò que va ser per a Brossa la única via possible de fugida d'una realitat tan opressora i castrant com l'Espanya dels anys quaranta i posterior: l'art i la literatura enteses com a vies d'eixamplament de la ment. No obstant, com en la seva obra ocorre, res és el que sembla; tot té una lectura equívoca i Brossa també, o sobretot, va ser un poeta compromès amb el seu temps, amb la seva obra i amb la seva condició humana. Així, a l'exposició trobem un Brossa contestatari i mordaç, capaç de destruir el món absurd que l'envolta a còpia de sarcasmes, ironies, inversemblances i més absurds, però també un poeta que esdevé poeta davant la necessitat ineludible de comunicar de dins cap a fora, des del compromís individual però també col·lectiu. En aquesta exposició no hi ha respostes perquè aquestes ni existeixen ni poden existir, només apropaments possibles, idees i imatges, paraules que són coses, poemes que són idees i coses que són poemes, l'espectador ha de fer la resta exposant-se a la incertesa ineludible a la que ens aboca Brossa. Perquè, tal com deia el poeta: "el valor d'un poema el determina el nombre de finestres que obre al lector".

Anna Llopis

Comissària de l'exposició

Joan Brossa

Joan Brossa va néixer el 19 de gener de 1919 al carrer de Wagner de Barcelona. Ell mateix es va considerar per sobre de tot “sempre un poeta” compromès amb el seu temps i, com a tal, va treballar la poesia literària, la visual, l'escènica o l'objectual sense distinció entre elles, explorant els límits del llenguatge i posant tots els codis al servei de la comunicació. En un context d'opressió asfixiant, sota el règim franquista, Brossa va trobar en l'art i la literatura la via de fuga cap a la llibertat, no sols trencant els límits dels codis tradicionals, sinó portant la seva obra i, conseqüentment, l'espectador, a la confrontació amb la realitat per mitjà de l'absurd o la inversemblança: en els seus poemes res és el que sembla o el que es diu i sempre ens enfrontem a una possible lectura equívoca. Tant per qüestions estètiques o conceptuals, com socials, Brossa se situa com a pont entre avantguardes, establint vincles no només personals, sinó artístics, amb els representants de l'avantguarda catalana anterior a la guerra civil espanyola i arribant a esdevenir una figura clau per als joves artistes de la postmodernitat. Poeta contestatari, provocador i d'una ironia esmolada, Brossa explorà el poder de la paraula, del mot, per designar o anomenar la realitat i, per tant per transformar-la o, si més no, de generar-ne la il·lusió.

Dotze àmbits conceptuals de l'exposició

POESIA

Brossa va començar a escriure al Front Republicà de Lleida durant la Guerra Civil Espanyola quan, després de participar en una escaramussa, en va fer el que seria el seu primer relat literari. Un any més tard, en acabar el servei militar a Salamanca, va tornar a Barcelona, on, influenciat per la lectura de Freud, va començar a dur a terme una sèrie d'exercicis literaris en els quals experimentava amb les tècniques de l'automatisme psíquic. Desconcertat per aquells versos lliures i inconnexos, Manuel Viusà, a qui Brossa coneixia a través d'Enric Tormo, li va aconsellar mostrar-los a J. V. Foix, “l'única persona que el podia orientar”. Foix li va assegurar que allò era autèntica poesia d'avantguarda, però li va aconsellar no descuidar-ne la forma. Seguint els consells de Foix, Brossa va iniciar-se en la composició de sonets, un tipus de vers clàssic però que li permetia la síntesi d'abstracció i realitat que es proposava de fer. Brossa sempre va admirar i defensar la contemporaneïtat de Foix, de qui deia que era a la literatura el que Miró era a la plàstica.

SOMNI

L'any 1990 Brossa obria el catàleg de l'exposició *109 llibres amb Joan Miró*, que va tenir lloc a la Fundació Joan Miró de Barcelona, afirmant que “Joan Miró era, és, veritablement el pintor dels poetes”, fet evident en l'esclat d'art i poesia dels llibres que Miró va fer en col·laboració amb els seus poetes propers, entre els quals Joan Brossa, amb qui va crear *Cop de poma* (1962) o *Oda a Joan Miró* (1973), entre d'altres. Brossa i Miró van compartir afinitats, admiració i respecte des del mateix moment que Joan Prats els va presentar a casa del poeta Foix l'any 1941. L'amistat de Brossa amb Prats va suposar una via d'enriquiment per al jove Brossa, que, a través de les monografies d'artistes com Klee, Picasso, Rousseau le Douanier, Miró o Ernst que Prats conservava a la seva biblioteca personal, va poder conèixer els representants principals de l'avantguarda plàstica. Miró va despertar l'admiració de Brossa, que el considerava el màxim exponent de l'automatisme psíquic. Va ser per influència de Miró, que utilitzava els seus pinzells per fer la revolta, que Brossa es va convertir en militant de la revolta poètica.

FASCINACIÓ

Des d'infant, Joan Brossa va sentir una gran fascinació pel món de la màgia i l'il·lusionisme, lligat al món del transformisme. D'aquest art l'atreia l'efecte sorpresa i el caràcter insòlit. Com en aquesta mena d'espectacles, en l'acte poètic Brossa pressuposava un espectador actiu i prou intel·ligent per deixar-se transportar a situacions estranyes o incomprensibles. El ventall de referents en aquest camp era ampli i ric: Fu Manxú, Fregolino, la botiga El Rei de la Màgia del carrer de la Princesa, Li-Chang o Hausson; amb una menció especial per al transformista Leopoldo Fregoli, per qui el poeta sempre va sentir una "atracció ancestral" i al voltant del qual va construir tota una mitologia. Els espectacles de Fregoli, que Brossa mai va veure en directe, es basaven en la rapidesa, el ritme i la imaginació, trets que l'apropen a les primeres aportacions cinematogràfiques dels germans Lumière i Georges Méliès, als quals Brossa, que sempre va ser un gran cinèfil, defensava com els grans pilars sobre els quals se sustentava el cinema.

VIGÍLIA

Com els surrealistes, Brossa entenia la poesia com un desvetllament interior que calia expressar amb total llibertat; això no obstant, avançat el surrealisme cap al neosurrealisme, considerava les tècniques psicològiques d'introspecció basades en els mètodes freudians o de Jung com un vehicle i no com una finalitat en si mateixes. En aquest sentit, als anys quaranta va dur a terme un gran nombre d'exercicis literaris i plàstics en els quals experimentava amb codis i tècniques creatives diferents; en aquests textos s'expressava a través d'una prosa poètica que va anomenar "textos hipnagògics", en els quals els elements de la realitat es transformen i esdevenen insòlits als ulls del lector. D'altra banda, a l'ús de la primera persona hi incorporava el diàleg, fet que l'apropava al text teatral, tal com es pot veure a textos com "Pedrís Gaudí", inclòs a *Vivàrium* (1944-1971): "Per a escriure bé —comença— cal tenir el cos en posició perpendicular al seient...". D'aquest moment són també els primers "poemes experimentals", en els quals apareix el calligrama, el joc semàntic del llenguatge i la incorporació de l'objecte.

OMBRA

L'any 1946 Joan Brossa, Arnau Puig i Joan Ponç, amb la col·laboració d'Enric Tormo, van publicar el primer i únic número de la revista *Algol*. Les dificultats tècniques i de distribució en van impedir la continuïtat, però va semblar l'origen de *Dau al Set*. Dos anys més tard se'ls unien Modest Cuixart, Antoni Tàpies i Joan-Josep Tharrats, i el setembre del 1948 sortia el primer número de la revista del grup. *Dau al Set* es va publicar fins al 1956, tot i que Brossa només en validava dos primers anys. A la revista s'hi barrejaven les influències de l'avantguarda catalana anterior a la Guerra Civil: Foix, Dalí i Miró, però també Klee i Ernst, juntament amb el dadà, l'existencialisme, la poètica de l'absurd i una certa tradició màgica. Així mateix, és evident el lligam amb la generació de l'ADLAN (Amics de l'Art Nou). No es pot establir el moment exacte de dissolució del grup, fet anterior al 1956, però ja des dels inicis es van establir diferències, que serien determinants, entre els afins a Miró —Brossa, Cuixart i Tàpies— i els partidaris de Dalí —Ponç, Puig i Tharrats. El 1949 es va unir al grup Juan-Eduardo Cirlot, i aquell mateix any va tenir lloc la primera exposició dels tres artistes plàstics del grup. L'any 1951 es va fer l'única exposició col·lectiva del grup, a la Sala Caralt.

CONSCIÈNCIA

A partir de l'any 1950, l'amistat de Brossa amb el poeta i diplomàtic brasiler João Cabral de Melo marcà un canvi important en l'obra de Joan Brossa. Influenciat pel marxisme radical de Cabral, els seus textos

prengueren en aquell moment un clar to de compromís social i de consciència de classe. Aquest canvi, evident no sols en el contingut sinó en el llenguatge, fou el resultat de l'aplicació de les tècniques surrealistes i del convenciment que el poeta d'avantguarda havia d'utilitzar el llenguatge col·loquial en la seva escriptura. Brossa sempre defensà l'efecte poètic esdevingut de descontextualitzar els fragments de la realitat, de donar a l'acte quotidià la jerarquia d'acte de gran importància o de situar les coses més petites i aparentment insignificants en primer terme. Això, però, no havia de portar el poeta a perdre la consciència de compromís social ni a abaixar la guàrdia. D'aquest moment són el poemari *Em va fer Joan Brossa*, que Cabral de Melo va prologar, i *U no és ningú*, escrit amb una prosa poètica que, sense deixar d'utilitzar els absurds, s'apropa a la realitat i a la denúncia.

LLIBERTAT

La guerra va ser un fet crucial en la vida de Brossa. Al poema "La batalla del Segre o la segona naixença", inclòs al poemari *30 Divisió*, del 1950, el poeta relatava com va salvar la vida quan, instants abans de l'explosió d'un morter a la seva trinxera, una veu va cridar-lo pel nom. Brossa va començar a escriure al front i ja no va deixar de fer-ho mai. De fet, afirmaria diverses vegades que, si tornés a començar, tornaria a escriure. Després d'haver lluitat amb els perdedors i en un context terriblement opressor, hostil i cru, Brossa sempre va mantenir el propòsit de la llibertat com una actitud davant el fet creatiu i la vida; entenia l'escriptura com un procés de dins cap enfora en el qual calia mantenir sempre, i per sobre de tot, el compromís amb un mateix. Nedant contra corrent i assumint el risc que això comportava, Brossa va mantenir amb fermesa la determinació d'escriure en català i des d'una contemporaneïtat que necessàriament havia de trencar amb la tradició antiquada a la qual oposava l'art i la literatura enteses com a vies d'eixamplament de la ment i d'alliberament al servei de la sensibilitat i el desvetllament.

REVOLTA

Brossa no entenia el fet creatiu sense el posicionament de l'artista, que havia de tenir consciència d'ofici i comprometre's amb la lluita. Aquesta actitud combativa i contestatària en Brossa es fa evident no sols en molts dels textos literaris, poemes visuals o poemes objecte en els quals sovint adoptava un llenguatge esmoladament irònic, proper al sarcasme, sinó també en una altra tipologia de textos que va conrear sense una finalitat artística, com pròlegs, presentacions o discursos on esdevenia directe i mordaç. N'és un exemple el discurs per als Jocs Florals de Barcelona del 1982, en els quals va ser mantenidor i que començava afirmant que "Els jocs florals fan tuf de naftalina". En aquest tipus de text, així com en moltes de les seves entrevistes, Brossa no dubtava a arremetre contra el sistema editorial que denominava "de capelletes", ni contra el mercat de l'art o contra l'intel·lectualisme forçat de sectors determinats, que, a parer seu, amagava un excés d'impotència.

FOC

Una de les característiques principals de la poesia de Brossa és la capacitat de generar en l'espectador un sentiment d'agitació interna fruit de confrontar-lo amb la perplexitat o la incertesa. A més de traspasar els límits dels codis i fer fluctuar formes i gèneres diferents, Brossa va abordar les temàtiques més diverses sempre amb un llenguatge proper però contestatari, irònic i provocatiu. En són exemple les referències eròtiques dels textos dels anys quaranta, en què, amb imatges de gran plasticitat, el poeta fa cremar el foc intern: "Em besaves d'una manera que va calar foc a la catifa", o "Jo només puc dir que els grans enamoraments no comencen mai pel plaer de la música" (*Diàbolo*, 1945 i *Les esquerdes s'omplen...*, 1950, publicats a *Dau al Set*). Però també en molts dels poemes posteriors, on l'amor i el sexe, tant de foc ("Destrals, extintors, cascots, pics, i pales", *Els ulls i les orelles del poeta*, 1961) com de

complicitats íntimes (“Estirava lleugerament la cuixa i me la posava entre les cames...”, *Cosmogonia*, 1960), són sempre fruit d’una unió lliure i esdevenen una via d’alliberament.

SILENCI

Entre els anys 1945 i 1968, Brossa va escriure un total de 323 peces teatrals, nombre que supera el de poemaris. Per referir-se a aquests textos, va utilitzar el terme “poesia escènica”, concepte que diferenciava taxativament del teatre en vers. Brossa va començar a interessar-se pel teatre a partir de la voluntat de donar una dimensió espacial a la poesia, dimensió que va trobar en el moviment. D’altra banda, la “poesia escènica” permetia aplicar al poema un gran ventall de possibilitats plàstiques impossibles en el text llegit. El resultat són peces experimentals en què es barregen la paraula, l’acció i la visualitat. Ell mateix explicava aquesta gènesi a l’estrena de *La pregunta perduda o el corral del lleó*, que va tenir lloc al Teatre Romea el 1985: “Les meves primeres obres (1944) no pretenien altra cosa que estimular el vol de la imaginació creadora, fidel a la veritat que no pot existir l’art teatral sense poesia”. La seva producció teatral es pot dividir entre el teatre literari, és a dir, amb text, i el teatre d’acció, en el qual els diàlegs desapareixen i la simplificació dels arguments atorga la importància als detalls dels moviments.

TEATRE

Joan Brossa considerava que l’origen del teatre es trobava en el carnaval i no en la literatura. La idea de la metamorfosi sempre va atreure Brossa, que l’equiparava a la vida mateixa, tal com afirmava: “L’art és vida i la vida és transformació”. En aquest sentit, el transformisme, l’il·lusionisme, el *music hall* o l’*striptease*, gèneres que sempre va defensar per la manca de text i, per tant, de linealitat, entroncaven directament amb la idea de mutabilitat. Aquesta aproximació al teatre d’acció és la que trobem a la base del que ell mateix va anomenar “postteatre”, que definia una sèrie de textos basats en l’acció i l’experimentació en què el poeta qüestionava la relació entre l’escena i el text, i arribava a eliminar també la frontera entre l’escenari i el públic. Més enllà de les peces pròpiament teatrals, com *El cop desert* (1944), considerada la seva primera obra de teatre, molts dels textos dels anys quaranta, com *En entrar*, del mateix any, són una aproximació a aquest tipus de teatre d’imatges properes al surrealisme i que apunta cap a l’acció espectacle propera al *happening*, en la qual el poema o el text poètic deixen la porta oberta que en els instants següents es pugui esdevenir qualsevol cosa.

LLISTAT D'OBRA EXPOSADA I SELECCIÓ D'IMATGES

Aquesta és una exposició amb una gran presència de poesia literària, però també visual. Com que la producció poètica i artística de Joan Brossa és ingent, aquesta exposició opta per mostrar una àmplia selecció de poemes visuals i literaris en diversos formats. A part de la selecció d'obra original, oferim una antologia de poemes visuals tipogràfics i una selecció de Suites visuals i Poemes habitables en format projecció. A més a més, hem demanat als poetes Blanca Llum Vidal, Raquel Pena, Oriol Sauleda i David Caño que siguin els rapsodes que ofereixin els poemaris *Em va fer Joan Brossa*, *Fogall de sonets*, *El saltamartí* i *Sumari astral* així com una antologia de poemes de foc locutats per a l'escolta del visitant.

→ Poemes experimentals

Joan Brossa

Dessota els estels i les flors amb mans de Riera (13-8-1941)

Llapis sobre paper

21,3 x 30,9 cm

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

26-11-1941

Llapis sobre paper mil·limetrat

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

El fum destructor de talaies, 1941

Llapis sobre paper

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

Guitarra, 1942

Llapis sobre paper

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

1942

Llapis grafit i llapis de colors sobre paper

14,6 x 13 cm

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

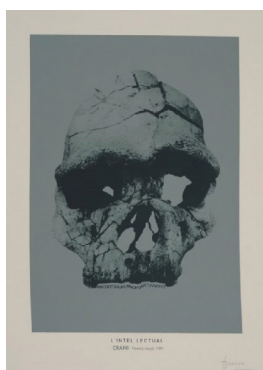
27-8-1947

Llapis i agulles sobre paper

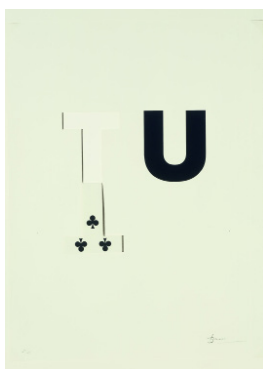
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

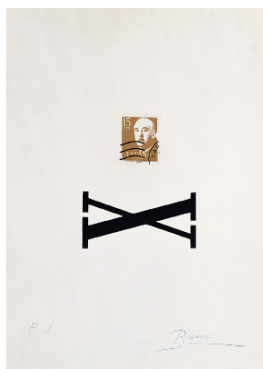
Joan Brossa
El peix gros, 1982.
Serigrafia sobre paper
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa.
Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
L'intel·lectual, 1993
Serigrafia sobre paper Super Alfa Ed. Escola Massana,
Barcelona

Joan Brossa
Poema visual, 1988
Litografia sobre paper
Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Poema visual, 1970 (1975)
Serigrafia sobre paper
Fundació Joan Brossa

I una àmplia selecció de poemes tipogràfics muntats en projecció.

Joan Brossa
Sense atzar, 1988
Cortesia de la Galeria Joan Prats

Joan Brossa
Poema objecte, 1986
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons
Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Editorial, 1971
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons
Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Copa amb llavis, 1975
Cortesia de la Galeria Joan Prats

Joan Brossa
Escanyapobres, 1989
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons
Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Senyor, 1975 (1982)
 Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Escorça, 1943
 Paper pintat sobre fusta
 Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa,
 Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Bandera, 1994
 Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa.
 Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Bandera, 1994
 Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa.
 Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
18 de juliol, 1969 (1982)
 Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Novel·la, 1969
Sèrie "Poemes habitables"
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa, Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa i Joan Miró
Tres Joans. Homenatge a Joan Prats.
Barcelona: Edicions Polígrafa, 1978
Llibre amb gravats
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa, Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Oda a Joan Miró.
Barcelona: Edicions Polígrafa, 1973.
Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Cop de Poma
Caixa intervinguda per Joan Miró; a l'interior gravats de Joan Miró i Antoni Tàpies, partitura de J.M. Mestres Quadreny, poema de Joan Brossa i tanca de Moisès Villèlia.
Barcelona, RM, 1962.
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa, Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa
Pluja, 1973
Sèrie "Pomes habitables"
Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa, Dipòsit Fundació Joan Brossa

Joan Brossa i Antoni Tàpies
Novel·la, 1965
Manuel Guerrero

Joan Brossa i Antoni Tàpies
Nocturn matinal. Barcelona: La Polígrafa, 1970
Manuel Guerrero

Joan Brossa i Antoni Tàpies
Frègoli. Barcelona: Sala Haspar, 1969
Manuel Guerrero

Antoni Tàpies i Joan Brossa .
Pas d'amors. Barcelona: Còbalto, 1983
Biblioteca Vicenç Altaió

→ Revistes

Revista *Dau al Set*

Octubre de 1948

Gener-febrer de 1949

Març de 1950

Abril de 1950

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació

Revista *Algol*, 1947

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació

Revista *Derrière le miroir*, núm. 128. Juliol de 1961. Exposició *Peintures murales de Joan Miró*.

Paris: Galerie Maegh.

Facsimil

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació

Joan Brossa

Resposta a una enquesta sobre la guerra civil

Revista *Serra d'Or*, Any XXVIII, número 319, abril de 1986

→ Documentació

Colita

Barcelona per Brossa. Itinerari antituristic recorregut el 5 d'octubre del 1979 en el marc de la Festa de la Lletre.

Fotografies a les sals de plata

Col·lecció MACBA. Consorci MACBA. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa.

Anònim

Joan Brossa en edat adolescent fent màgia en un terrat, sense data

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació. Dipòsit Fundació Joan Brossa. Donació de Montserrat Prats Cuervo

Joan Miró

Dibuix dedicat a Joan Brossa sobre una pàgina retallada de diari amb entrevista d'A. Molina a Joan Brossa. Diari Balears de l'1 de desembre de 1968

Edició facsimil

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació

Joan Brossa

Bàquic, c. 1977

Llapis de grafit i tinta sobre paper

Col·lecció MACBA. Centre d'Estudis i Documentació. Fons Joan Brossa. Dipòsit Fundació Joan Brossa.

Josep Gol

Christa Leem

Fotografies analògiques impreses en estampa digital giclée sobre paper Hahnemühle de 200 g.

Editades al 2005

Col·lecció Tinta Invisible

“Quadre sinòptic de l’evolució dels conceptes ‘pintura’ i ‘escultura’” de Luis Fernández i “Dada” de J. V. Foix.
Revisa *D’Ací i d’allà*, número 172, desembre de 1934
Biblioteca de Catalunya

J. V. Foix
Poema per a n’Antoni Tàpies
Revista *Reduccions*, número 7, 1979

Presentació del programa *Brossàrium*, projectat a la Filmoteca la setmana del 4 a l’11 de setembre de 1983
Full de mà i cartell
Col·lecció particular, Barcelona

Diari Avui. 15 de juny de 1988. Retall de premsa il·lustrat amb un crani d’homínid
Arxiu Municipal de Girona

Discurs de Joan Brossa per als Jocs Florals de Barcelona. Diari Avui, el 18 de maig de 1982
Arxiu Municipal de Girona

Discurs de Joan Brossa per als Jocs Florals de Barcelona de 1985. Diari El País, el 20 de maig de 1985.

Resposta de Joan Brossa a una enquesta sobre la situació actual del teatre català
Serra d’Or. Any XXV, número 291, desembre 1983
Serra d’Or

Antoni Tàpies
Programa de l’espectacle *La pregunta perduda o El corral del lleó*
Teatre Romea, 17 de maig de 1985
Teatre Romea Propietat

Joan Miró
Cartell de l’espectacle *Quiriquibú*
Teatre de l’Escorpí, Aliança del Poble Nou, 1976
Col·lecció MACBA. Centre d’Estudis i Documentació Fons Joan Brossa

Joan Ponç
Dibuix retrat de Joan Brossa als preliminars del llibre *Em va fer Joan Brossa* de Joan Brossa
Barcelona: Cobalto, 1951
Tinta impresa sobre paper
Fundació Joan Brossa

Cartell del programa *Brossàrium*, projectat a la Filmoteca la setmana del 4 a l’11 de setembre de 1983
Fundació Joan Brossa

Coberta de la revista *Inquietud* de Vic i text “El capità”, de Joan Brossa
Revista *Inquietud* de Vic, març de 1958
Universitat Autònoma de Barcelona

Cartell i fotografies de l’Espectacle *Haussson – Brossa*, Gran Sessió de Màgia en dues parts, 1987
Teatre Romea Propietat

Pol·len d’entrecreix, 1978
Biblioteca Vicenç Altaió

→ Poemaris

Joan Brossa

Em va fer Joan Brossa, 1950. Barcelona: Cobalto, 1951

Edició facsímil. Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

Fogall de sonets (1943–1948). Barcelona: Edicions 62, 1985

Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

Sumari astral, 1997. Barcelona: Edicions 62, 1999

Fundació Joan Brossa

Joan Brossa

El saltamartí, 1963. Barcelona: Ocnos, 1969

Fundació Joan Brossa

→ Selecció de poemes exposats

Joan Brossa

“Diària lluita”

El saltamartí, 1963

Joan Brossa

Fragment d’«El desè hivern»

Proses de Carnaval, novembre de 1949

Joan Brossa

“Davant...”

Poemes hipnagògics, desembre de 1944

Joan Brossa

“Conferència”

U no és ningú, 1950

Joan Brossa

“La persona i el sac”

U no és ningú, 1950

Joan Brossa

La barba de cordills o les olles a l’escut

18 de febrer de 1947

La veu de Brossa, la veu dels poetes

David Caño, Raquel Pena, Oriol Sauleda i Blanca Llum Vidal reciten poemes seleccionats entre els llibres *U no és ningú* (1950), *Odes del vell amor* (1951), *El tràngol* (1952), *Cant* (1954), *Un, i no dos* (1959 – 1969), *Poemes civils* (1960), *Els ulls i les orelles del poeta* (1961), *El saltamartí* (1963), *El cigne i l’oc* (1964), *Petit festival* (1965), *Sonets a Gofredina* (1967), *Calcomanies* (1972), *Cappare* (1973), *Gual permanent* (1977) i *Poemes públics* (1974 – 1975) de Joan Brossa. Fundació Joan Brossa, octubre – novembre de 2023

→ **Audiovisuals**

Pere Portabella

Fragment de *No compteu amb els dits*, 1967

© Pere Portabella – Films 59

Pere Portabella

Poetes catalans. Film clandestí del 1r Festival Popular de Poesia Catalana, celebrat al Teatre Price de Barcelona el 25 de maig de 1970 en solidaritat amb els presos polítics, 1970

© Pere Portabella – Films 59

Joan Brossa

Fi. Intervenció de Joan Brossa al 30è Festival Polyphonix, CCCB, Barcelona, 1997

CCCB

Els beneficis de la nació. Cantonada Brossa. Teatre Lliure de Gràcia. Temporada 1998–1999. Del 14 de març al 6 de juny de 1999

Autoria: Joan Brossa (1959)

Direcció: Rosa Maria Sardà, Josep Maria Mestres, Josep Montanyès Intèrprets: Ivan Benet, Jordi Bosch, Teresa Lozano, Cacu Prat, Armand Villén

Arxiu Lliure del Teatre Lliure

Manel Cussó-Ferrer

Màgia a Catalunya. Barcelona, 1983

Filmoteca de Catalunya. Arxiu Històric de l'Institut del Cinema Català, S.A.

→ EQUIP DE L'EXPOSICIÓ

Anna Llopis Cardona. Comissària

És historiadora de l'art i gestora cultural. Ha treballat en diferents museus i institucions i ha col·laborat en projectes expositius tant artístics com d'autor. També ha comissariat exposicions d'art i temàtiques per a institucions com la Fundació Vila Casas, la Xarxa de Biblioteques municipals de Barcelona o Tinta Invisible Edicions. Actualment és coordinadora d'exposicions al Museu Picasso de Barcelona, feina que combina amb la col·laboració en d'altres projectes de comissariat i recerca vinculats a l'art contemporani català.

Mot-valise. Disseny d'espais i gràfica

Projecte format per **Judit Musachs** (*1991) i **Pol Pérez** (*1988), s'especialitza en el disseny i la direcció artística en els àmbits de l'art, la cultura i la creativitat. Partint d'un pensament marcadament editorial, la seva feina inclou disseny d'exposicions, conceptualització de llibres i discos, producció creativa, identitat visual i disseny web. El seu enfoc es defineix pel desenvolupament de conceptes transversals que posen de manifest la relació entre el contingut i el disseny.

Laura Parrilla. Coordinadora de l'exposició

Llicenciada en Història de l'Art per la Universitat de Barcelona, ha treballat com a coordinadora d'exposicions durant dotze anys a la Galleria Lorcan O'Neill de Roma, Fundación CorpArtes de Xile i al Museu Picasso de Barcelona. Actualment treballa com a assistent de direcció al Museu Picasso de Barcelona i col·labora amb altres projectes, com *Joan Brossa. La sensació mental de la felicitat completa*.

Xavi Soto. L'Antiga Fusteria Espai Creatiu. Muntador i responsable de producció

L'Antiga Fusteria Espai Creatiu porta vint anys treballant en la producció i muntatge d'exposicions i ofereix un servei global, adaptant-se a les necessitats de cada projecte. Treballa en l'adequació de sales, il·luminació, disseny i construcció de mobiliari i li agrada empatitzar amb el projecte i l'equip, reciclar, aprendre en el procés i sobretot disfrutar de la feina ben feta.

Aquest projecte no hauria estat possible sense la complicitat d'institucions, galeries d'art i col·leccionistes particulars que han fet possible que aquest projecte es portés a terme: MACBA, Galeria Joan Prats, Galeria Miguel Marcos, Manel Guerrero, Glòria Bordons, Vicenç Altaió, etc.

També hem comptat amb els professionals d'Arteri, EGM, etc. i també amb tot l'equip de la Fundació Joan Brossa per dur a terme l'exposició *Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa*.

→ PROGRAMA PÚBLIC

Aquesta exposició, que volgudament vol ser exhaustiva i alhora essencial, completa i que parteix inevitablement d'una selecció, presenta la figura de Joan Brossa com un tot, una amalgama creativa sense jerarquies ni compartiments. Brossa, essencialment poeta, s'expandeix per tota la sala a través de documentació, poesia visual, molta poesia literària, poesia objectual, imatges, accions i performances, referències i constellacions. I per guiar-nos, a mode de cartografia, dotze paraules, conceptes, dibuixades a terra que marquen el (o un dels) camí(ns).

Com que Brossa no s'acaba mai, i amb les ganes d'obrir-lo i obrir-nos, aquesta exposició és permeable, mutable i funciona per sediments. Per això hem convidat diverses persones a qui hem ofert algunes d'aquestes paraules clau perquè generin una visió pròpia de Brossa i de l'exposició. Les seves aportacions (a mode gairebé d'acupuntura) afegiran capes de contingut i diàleg a un relat que, d'aquesta manera, es veurà mutat. Els pòsits s'afegiran a l'exposició en els formats que així requereixin i, d'aquesta manera, l'espectador podrà retornar una vegada i una altra a una obra, la de Brossa, que esdevé un espiral infinit de possibilitats.

FOC I REVOLTA

Eduard Olesti (Barcelona, 1995)

Gener 2024

Graduat en Filologia hispànica per la Universitat de Barcelona, mai no ha finalitzat els estudis de Direcció i Dramatúrgia de l'Institut del Teatre. Guanyador del premi Amadeu Oller de Poesia 2022, amb el poemari *Sarcop*. Comissari de la Sala d'Art Jove amb el col·lectiu Bord, amb qui ha cocreat les situacions *Apunts teoricopràctics sobre la festa dels súpers* (Arts Santa Mònica) i *Fenomenologia dels fenòmens de masses u: el libdub* (Fundació Brossa). Cofundador de la companyia trashèdia AP-7, guanyadora de la beca DespertaLab 2022, companyia resident a la Nau Ivanow. Dramaturg de *Hit Me Fascism One More Time* (en residència al teatre Replika de Bucarest), *Rentadora, gira mundial* (Nau Ivanow), *No tenim ni idea de què és el teatre* (FAT), *El Congrés de l'Acomodació* (Festival Escena Poble Nou), *El recel dels núvols* (Premi Ses Salines) i *Una fruita estranya* (Roca Umbert). Ha fet d'ajudant de direcció d'Albert Mestres i ha cocreat la performance *It's a bit John Cagey* (Divadlo Archa, Praga). Ha escrit per a revistes com *Branca*, *The posttraumatic* o *Khaleido*.

FASCINACIÓ I CONSCIÈNCIA

Carolina Campos (Brasil, 1978)

Març 2024

És brasilera i viu a Barcelona. Llicenciada en Comunicació i postgraduada en Fotografia. En 2019-2020 va cursar el Programa d'Estudis Independents del MACBA a Barcelona. Va començar a treballar en dansa el 1998. Des del 2007 fins al 2011 va ser ballarina de Lia Rodrigues Cia de Danças en Rio de Janeiro. Les seves dues últimes peces són *PLAYA* (2017) en co-autoria amb el Coletivo Qualquer (ES/BR), i *NOME* (2016) en co-autoria amb Márcia Lança (PT). El 2020 estrena la peça 'Ça Va Exploder' en col·laboració amb el coreògraf João Fiadeiro (PT). A més de les seves creacions, treballa també com assistent de Vera Mantero (PT), com intèrpret de Sónia Baptista (PT) i amb l'acompanyament dramaturgic i mirada externa d'artistes com Calixto Neto (BR/FR), Ivan Haidar (AR), Adaline Anobile (CH/BE) i Julián Pacómio (ES) i Angela Milano (Pais Vasc). És artista associada del Atelier Real (Lisboa) i des del 2012 treballa amb João Fiadeiro en la formació i investigació a partir de la Composició en

Temps Real i en la creació coreogràfica, havent realitzat workshops a diferents països com França, Portugal, Brasil, Argentina, Itàlia, i Espanya. És co-creadora i performer de les peces del coreògraf 'De Perto uma Pedra', 'From afar it was an Island' i 'O Que Fazer Daqui Para Trás'.

VIGÍLIA I SOMNI

Oriol Sauleda (Sant Pol de Mar, 1993)

Juny 2024

Fa poesia improvisada, sense pensar-s'hi. Té fars com la paraula viva de Maragall o el happy new ears de Cage. Ha escrit *El paller* (Viena, 2018), un poemari fruit de transcripcions de diferents improvisacions enregistrades, o *Llumeneres* (Documents Documenta, 2021), una apologia del cant i les festes, on desplega una exquisida exploració del ritme. Aquest 2023 publica amb Edicions Poncianes el llibre *llavors em va dir*, que signa a quatre mans amb la mèdium Amor Estadella. També us el trobareu voltant com un joglar i creu que l'escenari és un espai sagrat. No busca camins: se'ls inventa, com tothom.

TEATRE I OMBRA

Jaume Clotet (Barcelona, 1994)

Juliol 2024

Graduat en Belles Arts per la Universitat de Barcelona. *NeoGroupie* va ser la seva primera exposició individual a la Galeria SIS (Sabadell, 2015) i ha participat en diverses exposicions col·lectives com: Enésima Intempestiva (espai 2 Galeria Àngels Barcleona, 2016), La Gran Il·lusió (Sala d'Art Jove, 2015), Biennal de Valls (Museu de Valls, 2015), entre d'altres.

LLIBERTAT I SILENCI

Mar Reykjavik (Sagunt, 1995)

Octubre 2024

És graduada en Belles Arts per la Universitat Politècnica de València amb especialització en imatge i moviment, instal·lació i acció i Màster en MasterLav -Laboratorio de creació audiovisual contemporània. Ha sigut artista resident el GVA Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana, Fundación Bilbaoarte Fundazioa, Artistas en Residencia de La Casa Encendida + CA2M, Injuve o Ob Skena al Centro Huarte entre d'altres. La seva feina s'ha pogut veure en espais de nivell nacional com Rosa Santos, Pols, Fundació La posta, La Gallera, Octubre CCC i el Muvim (València); CA2M, Espacio Oculto, Storm And Drunk (Madrid); Fundación Bilbaoarte, El Respiradero (País Vasco); Da2 Artium (Salamanca); COAC (Tenerife); i internacionals com el Centro Cultural el Recoleta (Buenos Aires) o SupermarketArtFair (Estocolm), entre d'altres.

POESIA I ESSÈNCIA

Maria Sevilla (Badalona, 1992)

Desembre 2024

És investigadora de la literatura, docent precària, autora de tres llibres de poesia i d'una *plaque*. També ha experimentat amb gèneres liminars com la poesia sonora i el videorecital, i des de gener de 2019 és una de les tres programadores de l'Horignal.

→ FORMACIÓ PER A DOCENTS: CÀPSULES BROSSA. LA SAVIESA DE L'ARREL

Càpsules Brossa. La saviesa de l'arrel és una activitat formativa vinculada al programa públic de l'exposició permanent Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa, comissariada per Anna Llopis. L'objectiu d'aquesta formació és mostrar el conjunt de la producció del poeta amb la finalitat d'aprofundir en la globalitat de la seva obra i de fomentar el desenvolupament de projectes creatius i reflexius a l'aula. A partir de diferents sessions de caràcter temàtic i experimental, guiades per professionals del món de l'art i l'educació experts en Joan Brossa, els docents aniran articulant un projecte multidisciplinari que després podran desenvolupar a l'aula.

Les càpsules s'organitzaran a partir d'apunts teòrics sobre les diferents aproximacions disciplinars a Joan Brossa, complementant-se amb dinàmiques pràctiques que permetin als docents traçar ponts i traduir coneixements per aplicar-los després a l'aula amb els seus alumnes.

Preu del curs: 50€

Programa complet:

15 de novembre, 17:30 h a 19:30 h. Visita guiada amb la comissària **Anna Llopis** a l'exposició permanent *Joan Brossa. La sensació mental d'una felicitat completa*.

20 de novembre, de 17:30 h a 19h:30 h. Taller sobre Brossa i la poesia visual a càrrec de l'artista **Mar Reykjavik**.

22 de novembre, de 17:30 h a 19h:30 h. Taller sobre Brossa i la poesia escrita amb **Josep Pedrals**.

29 de novembre, de 17:30 h a 19h:30 h. Taller sobre Brossa i pedagogia amb el **collectiu 3Art** (Dimas Fàbregas, Marco Fragoso i Toni Vila).

Per a més informació:

Comunicació i premsa

Diana Juanpere Dunyó

comunicacio@fundaciojoanbrossa.cat

FUNDACIÓ JOAN BROSSA
CENTRE DE LES
ARTS LLIURES